

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО
ЗАХИСТУ УКРАЇНИ**

ДОМБРОВСЬКА С. М.,

НІКІПЄЛОВА Є. М.,

ПОМАЗА-ПОНОМАРЕНКО А. Л.

МОНОГРАФІЯ

**УНІФІКАЦІЯ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ
УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА
ЩОДО ЗМІЦНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**

Харків – 2019

*Монографію розглянуто та рекомендовано до друку Вченою Радою
Національного університету цивільного захисту України
Протокол № 2 від 30 жовтня 2019 року*

Авторський колектив: д.держ.упр., проф., заслужений працівник освіти України *Домбровська С.М.* (розділ 1); к.держ.упр. *Нікіпелова Є.М.* (вступ, розділ 2); к.держ.упр. *Помаза-Пономаренко А.Л.* (розділ 3, загальні висновки).

Рецензенти:

д.ю.н., доц., завідувач кафедри права та європейської інтеграції Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України *Величко Лариса Юрївна*;

д.держ.упр., проф., професор кафедри публічного адміністрування у сфері цивільного захисту навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України *Крюков Олексій Ігорович*.

Домбровська С. М., Нікіпелова Є. М., Помаза-Пономаренко А. Л.
Уніфікація правового механізму України та Республіки Польща щодо зміцнення національної безпеки : монографія. Х.: НУЦЗУ, 2019. 256 с.

У монографії досліджено процес становлення й розвитку правового механізму безпекової політики Республіки Польща та науково обґрунтовані теоретичні засади і розроблені практичні рекомендації щодо використання її досвіду при вдосконаленні такої політики в Україні. З'ясовано, що інтеграція Республіки Польща в європейські й євроатлантичні структури, ставши стратегічним напрямом її зовнішньополітичного розвитку, допомогла їй вийти на новий рівень функціонування та міжнародного співробітництва. Визначено, що правовий механізм безпекової політики Республіки Польща охоплює здійснення стратегічного планування, демократичного контролю та ін. із застосуванням комплексного, інноваційного й організаційно-функціонального підходів до забезпечення національної безпеки. Обґрунтовано засади розвитку правового механізму безпекової політики України через його уніфікацію, концепт яких передбачає вдосконалення підходів до правового забезпечення такої політики шляхом використання позитивного досвіду Республіки Польща, зокрема щодо поліпшення якості стратегічного планування, реформування командування збройних сил, укладення офсетних угод тощо. Бібліогр. 271 назв.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- США – Сполучені Штати Америки
ЄС – Європейський Союз
НАТО – Організація Північноатлантичного договору
ЗЄС – Західноєвропейський союз
ДЄС – Договір про ЄС
ОБСЄ – Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ООН – Організація Об'єднаних Націй
СЗППБ – спільна зовнішня політика і політика безпеки
ЄПБО – Європейська політика безпеки й оборони
ДЄС – договір про ЄС
ЦСЄ – Центрально-Східна Європа
ОВД – Організація Варшавського договору
ВТО – війська територіальної оборони
ВМС – військово-морські сили
ВПС – військово-повітряні сили
ВМФ – військово-морський флот
ППО – протиповітряна оборона
ПРО – протиракетна оборона
РФ – Російська Федерація
ВВП – валовий внутрішній продукт
ВНП – валовий національний продукт

ВСТУП

«Security is a process, not a product»

Bruce Schneier [271]

Світові суспільства та держави на сучасному етапі розвитку все частіше стикаються з проблемою забезпечення власної безпеки в межах публічно- і приватноправових відносин, які вимагають визначення національної ідеї та збереження свого суверенітету. Актуалізації цієї тенденції сприяє низка факторів, а саме: збільшення виявів ризиків, викликів і загроз цій безпеці; здійснення модернізації без урахування позитивної ролі соціально-проективного потенціалу права та формування традиції щодо його повноцінного використання в державноуправлінській практиці. Це зумовлює кризу влади й ідентичності, а також конфронтацію глобальної геополітичної, правової, економічної та іншої безпекової доктрин, соціальну ексклюзію як вияв суспільної небезпеки тощо. Значна кількість вищенаведених факторів вимагає теоретичного осмислення феномена правового механізму держави щодо зміцнення її національної безпеки, зокрема, України та Республіки Польща, яка схожа з нашою країною за площею території, кількістю населення, має спільний кордон тощо. Важливо, що при цьому Республіка Польща побудувала конструктивну безпекову політику й ефективно зреалізувала інтеграційні процеси зі вступу до ЄС і НАТО, зокрема щодо уніфікації власного правового механізму із законодавством зазначених безпекових структур. Таке осмислення дозволяє виявити значення ідей конструктивістської концепції використання потенціалу права в системі державного управління, що передбачає уніфікацію правового механізму України та Республіки Польща щодо зміцнення національної безпеки.

Це зумовлено тим, що визначення нової ідентичності в умовах, які склалися, ставить перед Україною завдання із забезпечення національної

безпеки та пошуку меж допустимої її інтеграції у світове співтовариство, що були остаточно конституційно оформлені в лютому 2019 року. Виконання цього завдання можливо в разі формування системи національної безпеки, що виражається національною ідентичністю й ідеєю, а також задоволенням інтересів держави, суспільства й особистості. Їх визначення та реалізація вимагає розвитку соціально-проективного потенціалу права, що передбачає дотримання принципів легітимності, публічності (відкритості й прозорості), стратегування при формуванні державної політики, забезпеченні розвитку міжнародного співробітництва й уніфікації державних механізмів, зокрема правових.

Слід відзначити, що теоретичну основу дослідження категорії «безпека» заклали Ю. Барабаш, В. Белєвцева, Ю. Битяк, Л. Величко, В. Вішнякова, А. Волферс, В. Горбулін, Ю. Древаль, О. Крюков, А. Ліпатов, О. Пархоменко-Куцевіл, В. Садковий, Г. Ситнік, Є. Смірнова, Є. Станчік, В. Станчук, В. Ясинська та ін. [12; 15; 23; 25; 26; 49; 52; 78; 113; 141; 160; 242].

Зважаючи на значну актуальність міжнародних інтеграційних процесів, особливості формування та розвитку Європейської політики безпеки й оборони досліджувалися в наукових роботах С. Вальгрейва, О. Вонсовича, М. Гладиш, В. Говорухи, Ф. Лорсена, Д. Наваретте, В. Рудої, М. Сміта, В. Стрельцова, Л. Фалалєєвої, С. Хілла, А. Шелудченкової та ін. [10; 15; 73; 98; 107; 168; 199].

Щодо досвіду Республіки Польща в реалізації євроінтеграційних і євроатлантичних процесів, то його певним чином висвітлено в працях М. Банат, Т. Герасимчук, Р. Гроцкі, С. Кожея, Б. Марчінковської, А. Шидловського та ін. [9; 15; 115; 167; 180; 181; 182; 206; 248]. При цьому правове підґрунтя державного управління безпековою політикою Республіки Польща розглянуто А. Бальцером, М. Грембовцем, К. Зарембо, Й. Марчаком, Е. Смоларом, Я. Тимківим, Р. Якубчаком та ін. [15; 18; 87; 114; 166; 187]. Організаційно-функціональні аспекти системи побудови органів, які покликані формувати та реалізовувати державну політику у сфері національної безпеки у Республіці Польща, визначені Т. Дмітруком, В. Залєвським, М. Кордовським,

Р. Мучинським, О. Трушом та ін. [47; 143; 144; 207]. Закономірності ж процесів фінансування й економічна складова державної політики національної безпеки Республіки Польща вивчалися В. Бегмою, В. Зубаревим, О. Іжаком, О. Маначинським, Г. Перепелицею та ін. [6; 19; 29; 51; 102]. Крім того, питанням міжнародного співробітництва Республіки Польща з ЄС, НАТО та іншими країнами присвячені наукові напрацювання Е. Віцишкевича, М. Заборовського, А. Кирчіва, К. Лонгхерста, С. Мазіна, О. Ошици, О. Хилько, Л. Чаппелла та ін. [20; 27; 101; 123; 185; 265].

Разом із тим, незважаючи на значний внесок дослідників у розробку проблеми правового механізму держави щодо зміцнення національної безпеки, потребує комплексного висвітлення процес уніфікації цього механізму в Україні та Республіці Польща. Оскільки недостатній рівень наукової розробки вітчизняної державноуправлінської проблематики правового забезпечення з означеного питання негативно позначається на процесі удосконалення законодавства України у сфері національної безпеки та призводить тільки до часткових змін у ньому, що не сприяє цілісності системи державно-правового підґрунтя такого виду безпеки та формуванню національної ідеї. Загалом, станом на сьогодні проблематика забезпечення національної безпеки України та дуального розвитку її інтеграційних прагнень ще не була в повній мірі свого системного дослідження з урахуванням усіх особливостей підтримки такої безпеки. Усе це обумовлює актуальність даної монографічної роботи.

Її новизна полягає в науковому обґрунтуванні напрямів уніфікації правового механізму України та Республіки Польща в контексті інтеграційних прагнень нашої держави та забезпечення її національної безпеки. При цьому визначені шляхи вдосконалення нормативно-правової бази щодо здійснення стратегічного планування у сфері національної безпеки України, які передбачають дотримання принципів стратегування та врахування польського досвіду щодо реалізації такого планування, зокрема, його строків, інституційного й організаційно-правового супроводу тощо.

Підкреслимо, що оригінальність проведеного монографічного

дослідження полягає в тому, що в ньому запропоновано внести зміни, по-перше, до Указу Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», концептуалізуючи в ній вектори розвитку в прив'язці до засад національної ідеї – забезпечення системи безпеки в умовах інтеграції. А по-друге, до Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»» [70] з метою оновлення цієї Стратегії відповідно до вимог ст. 12 Закону України «Про національну безпеку України» [67], у якому, у свою чергу, слід закріпити визначення поняття «стратегічне планування». Обґрунтовано також закріпити Регламент здійснення стратегічного планування у сфері забезпечення національної безпеки, який передбачає використання соціально-проектного потенціалу права. Крім того, сформульовані практичні рекомендації щодо вдосконалення підходів до правового механізму безпекової політики України шляхом використання позитивного досвіду Республіки Польща, зокрема, щодо укладення офсетних угод у безпековій сфері.

Пропозиції, розроблені в колективній монографії, упроваджені в освітній діяльності Національного університету цивільного захисту України, зокрема, під час проведення лекцій і практичних занять із навчальних дисциплін «Організаційно-правові засади державного управління», «Стратегічне планування» і «Державна політика у сфері безпеки» за програмою підготовки магістрів державного управління (Акт впровадження № 2 від 29.10.2019 р.).

Монографія складається зі вступу, 3 розділів, загальних висновків і висновків до розділів, а також списку використаних джерел і додатків.

Вона буде корисною для наукових співробітників, викладачів, аспірантів (ад'юнктів), докторантів, слухачів, студентів (курсантів) закладів вищої освіти і практичних працівників, які досліджують державноуправлінські питання виникнення та розвитку правовідносин загалом і в безпековій сфері зокрема.